

*Др Александра Павићевић, доценткиња
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 347.328.2:347.466(094.1)(497.11)
DOI: 10.46793/XXIV-13.059P*

ДЕЈСТВО, ЗАШТИТА И ПРЕСТАНАК ФИДУЦИЈАРНОГ ПРЕНОСА СВОЈИНЕ ПРЕМА НАЦРТУ ЗАКОНИКА О СВОЈИНИ И ДРУГИМ СТВАРНИМ ПРАВИМА СРБИЈЕ*

Резиме

*У раду се разматрају поједини сегменти физиономије института фидуцијарне својине као атипичне реалне гаранције, која није институционализована у позитивном српском праву (нити је икада до сада била), али коју већ дуго познаје европска привредна пракса, као и бројна новија законодавства, нарочито она у нашем блиском окружењу. Увођење овог института предложено је Нацртом законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011, који представља један од два досад израђена нацрта српског грађанског права *de lege ferenda* (други је Преднацрт грађанског законика Србије, који не регулише овај институт). С обзиром на значај питања реформе домаћег права реалног обезбеђења потраживања, као и хармонизације домаћег права са регулативом ЕУ, аутор у раду критички анализира и оцењује решење Нацрта из 2011, кроз разматрање следећих питања: дејство, заштита и престанак института, насловљеног као: право поверене обезбеђујуће својине и право очекиване обезбеђујуће својине. Аутор оцењује регулативу Нацрта као сврсисходну, развијену и прецизну, а институт вишеструко корисним за будуће српско грађанско право. Реч је о праву које би додатно афирмисало тржиште услуга, нарочито банкарских, на начин функционално сличан заложном праву, али довољно различит и особен, да би фидуцијарној својини било и формалноправно признато посебно место у проширеном *numerus clausus*-у српских стварних права у перспективи.*

Кључне речи: *право реалног обезбеђења потраживања, дејство, заштита и престанак фидуцијарног преноса својине, право поверене обезбеђујуће својине и право очекиване обезбеђујуће својине.*

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2022. годину који се финансира из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Увод

Један од контроверзних института грађанског права који има дугу правну традицију, још од римског права, али који ствара бројне недоумице у пракси и доктрини јесте фидуцијарни пренос својине. Наиме, реч је о институту који, упоредноправно посматрано, може имати различите сврхе (вођење парнице, управљање туђом имовином и сл.), али његова улога реалне гаранције се нарочито издвојила последњих деценија на западноевропском тржишту и у привредној пракси (нарочито немачкој, аустријској и сл.). Ово право обезбеђења се показало као практична, брза, ефикасна гаранција намирења реално обезбеђеног повериоца и то најчешће банака – као најзначајнијих кредитора на тржишту. Са друге стране, у бројним новијим регулативама (поготово у земљама у транзицији) ово средство обезбеђења је протеклих деценија добило и своју законску потврду, тиме што је и формално обликовано као ново *sui generis* стварно право¹ обезбеђења потраживања, слично залози, али флексибилније од ње и кадро да задовољи и неке додатне интересе странака, у складу са начелом аутономије и диспозиције воље у дужничко-поверилачким односима. Осим тога, реч је о праву обезбеђења које је нормирано и на наднационалном нивоу, које чини део тзв. меког права Европске уније², што је додатни разлог да се у овом тренутку и у домаћој држави размотри питање оправданости његовог потенцијалног увођења у наш правни систем и одговори на поједина значајна питања која се тичу његове структуре, засад предложене само у тексту Нацрта законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011³. Са друге стране, Преднацртом грађанског законика Србије⁴ увођење овог института није планирано, што одражава два различита смера планираног развоја српског грађанског права *de lege ferenda*.

¹ Тако и: Медић, Д., *Фидуцијарни пренос својине*, Годишњак Факултета правних наука, бр. 9/2019, стр. 24.

² *Soft law* („меко“ право) Европске уније обухвата различите правно необавезујуће акте, где спадају и нацрти модел-правила, од којих је један веома значајан за грађанско право, јер је основ за планирани настанак Европског грађанског законика - Нацрт заједничког референтног оквира за европско приватно право, *Draft Common Frame of Reference из 2008.*, *доступан на:* http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf. У даљем тексту DCFR.

³ Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011 интернет адреса: <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cx/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>. У даљем тексту Нацрт. Прва верзија овог нацрта израђена је 2006. а у њој је институт фидуцијарне својине био нормиран у чл. 646-667. Видети: *Ка новом стварном праву Србије, Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије*, Београд, 2007.

⁴ Преднацрт грађанског законика Србије, доступан на интернет адреси: <http://www.propisi.com/prednacr-t-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html>. У даљем тексту Преднацрт.

Због ограничености обимом рада, на овом месту ће бити размотрена три конкретна питања у вези са овим занимљивим институтом, а то су: дејство, заштита и престанак фидуцијарне својине, тј. права поверене обезбеђујуће својине и права очекиване обезбеђујуће својине. До закључака о адекватности предложених решења из Нацрта доћи ћемо након краће упоредноправне анализе овог института, уз разматрања ставова доктрине и судске праксе⁵, а у циљу формулисања сопственог предлога за српско будуће право.

2. Основне карактеристике фидуцијарног преноса својине у упоредном праву

1. *Физиономија института.* Основ за фидуцијарни пренос својине је фидуцијарни правни посао⁶, који је особен јер почива на поверењу сауговорача. У облику *fiducia cum creditore contracta*, дужник се уговором обавезује да својину на одређеној ствари пренесе на повериоца у сврху реалног обезбеђења потраживања, док се друга страна обавезује да фидуцијарно пренету својину врши у интересу фидуцијанта и да по намирењу дуга о доспелости својину на ствари врати дужнику. Структура овог правног односа је сложена јер означава непотпуност својинских овлашћења за сваког од „два власника“ ствари: 1) дужника (фидуцијанта), као економског власника ствари, који исту (по правилу) задржава у поседу и економски искоришћава током трајања

⁵ У судској пракси су о дозвољености овог института до сада заузимани различити ставови. Тако, постоје пресуде у којима судови негирају дозвољеност фидуцијарног преноса својине у сврху обезбеђења, уз образложење да је њима уговорена залога са комисорном клаузулом, која је у домаћем праву забрањена (чл. 973 ЗОО). Видети: Пресуда Врховног суда Србије Рев. Бр. 347/96 од 16. 10. 1996. год; Пресуда Савезног суда Гзс бр. 19/94 од 24. 11. 1994. Са друге стране, у пракси нижих судова истиче се супротно: да ово није уговор о залози, већ сложени правни посао са два различита уговора, који у себи не садржи *lex commissoria*, те да стога није забрањен, са чиме се слажемо.

⁶ О фидуцијарним правним пословима вид.: Аранђеловић, Д., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, XVI, бр. 5-6/1926, стр. 338-339; Ђорђевић, А., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, XVI, бр. 5-6/1926, стр. 344-345; Гамс, А., *Нешто о фидуцијарним правним пословима*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1960, стр. 24; Стојановић, Д., *Преношење својине у циљу обезбеђења кредита*, *Правни живот*, бр. 5-6/1993, стр. 621 и даље; Ђуровић, Љ., *Уговор о фидуцијарном преносу својине*, *Правни живот*, бр. 10/1998, стр. 811-826; Велимировић, М., *Уговор о фидуцијарном обезбеђењу тражбине*, *Правни живот*, бр. 11/1998, стр. 527-537; Бокшан, Б., *Фидуцијарни послови и залога*, *Судска пракса привредних судова (тематско издање)*, Београд, билтен бр. 3/1996, стр. 25; Петровић, З., *Фидуцијарни пренос права власништва у пракси судова Републике Србије*, у: Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен 2003, стр. 215; Тешић, Н., *Фидуцијарни пренос својине као средство обезбеђења потраживања*, *Правни живот*, бр. 10/2002, стр. 107-115.

фидуцијарног правног односа; и 2) обезбеђеног повериоца (фидуцијара), као формалноправног власника ствари на одређено време. Опстанак овог специфичног правног механизма и његово стварноправно дејство зависи од поштовања обавезе међусобног поверења странака и поштовања посебног (фидуцијарног) споразума, са дејством *inter partes*.⁷

За настанак фидуцијарне својине потребно је следеће: власник ствари дате у гаранцију може бити дужник, али и треће лице; и друго, мора постојати пуноважан стварноправни уговор усмерен на стварање фидуцијарне својине као реалног обезбеђења,⁸ уз паралелно постојање посебног, облигационог уговора, који скрива каузу првог правног посла.⁹ Облигационоправни ефекат фидуцијарног преноса својине је „везивање“ стварноправног дејства за тај посебан облигациони споразум, тзв. *pactum fiduciae*, који обавезује сауговораче на условни повраћај својине.¹⁰ Фидуцијарни правни посао је суштински акцесоран¹¹ и зависи од главног посла чијем обезбеђењу служи (уговор о кредиту, зајму), иако је по неким мишљењима реч о праву неакцесорног карактера.¹² Део доктрине¹³ оцењује да је фидуцијарни правни посао недозвољен¹⁴ јер нема каузу, међутим, већинско (и оправдано) мишљење је да фидуцијарни посао има каузу, али *sui generis*.¹⁵

2. *Сумарни преглед стања у појединим европским регулативама.* Статус фидуцијарног преноса својине у појединим европским решењима варира у зависности од процене законодаваца да ли је сврсисходније

⁷ Павићевић, А., *Фидуцијарни пренос својине као право реалног обезбеђења потраживања*, Гласник права, год. XI, бр. 2/2020, стр. 3-18.

⁸ Ђуровић, Љ., *нав. чланак*, стр. 815.

⁹ Лазић, М., *Реформа заложног права у Републици Србији*, Европски правник, бр. 2/2007, стр. 84.

¹⁰ Павићевић, А., *Право ретенције*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 2017, стр. 384 и даље.

¹¹ Ковачевић Куштримовић, Р., Лазић, М., *Стварно право*, Ниш, 2009, стр. 297.

¹² Jessel-Holst, C., *Reform des Mobiliarsicherheitsrechts in Südosteuropa*, Das Budapest Symposium - Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, Bremen, 2003, стр. 90; Vrenčur, R., *Fiducijarni prenos vlasničkog prava u osiguranje na pokretnim stvarima u novom slovenačkom pravu*, у: Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен, 2003, стр. 293-295.

¹³ Спаић, В., *Основи грађанског права*, Општи дио, Сарајево, 1961, стр. 261-262. Тако и: Gurstle, Gubler и Oftinger. *нав. према: Стојановић, Д., Увод у грађанско право*, Београд, 2000, стр. 259.

¹⁴ Шмацељ, Ж., *Фидуцијарни уговори (уговори повјерења) у имовинском праву (fides)*, Наша законитост, бр. 2 и 3/1969, стр. 253 и даље.

¹⁵ Аранђеловић, Д., *нав. чланак*, стр. 342 и даље; Gavella, N. и др., *Стварно право*, Загреб, 1998, стр. 469-470; Ђуровић, Љ., *нав. чланак*, стр. 848; Лазић, М., Планојевић, Н., *Својина и фидуцијарна својина у новом стварном праву Црне Горе*, Правни живот, бр. 10/2011, стр. 512; Ђурђић, Т., *Фидуцијарни пренос права својине*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011, стр. 479.

институционализовати га или не. У групу регулатива које фидуцију не регулишу законом спадају пре свега немачка¹⁶ и швајцарска¹⁷, у којима фидуцијарне послове реалног обезбеђења (*Sicherungsübereignung*) судска пракса и доктрина безизузетно признају. У Немачкој су ови послови развијани *contra legem*, као замена за ненормирано бездржавинско заложно право, јер у привредној (нарочито банкарској) пракси дају сјајне резултате.¹⁸ Аустријско право такође спада у ову групу регулатива, али тамошња судска пракса и доктрина немају јединствено схватање о допуштености фидуције.¹⁹ Такође, у Чешкој и Пољској се фидуцијарни пренос својине дозвољава у пракси.²⁰ Са друге стране, постоје државе које не само да фидуцију не регулишу законом, већ је не толеришу ни кроз судску праксу, попут нпр. Бугарске и Мађарске.²¹

У другу групу регулатива спадају европске државе које су формално законом уредиле овај институт, а неке од њих су: Лихтенштајн, Грчка, Француска и Румунија,²² али што је нарочито значајно и регулативе у нашем окружењу, настале распадом некадашње СФРЈ. Прва од тих земаља је Република Црна Гора, која је 1996. год. донела Закон о фидуцијарном преносу својине²³, чије су одредбе потом у целости унете у Закон о својинско-правним односима из 2009.²⁴ Хрватска је 1996. Законом о власништву и другим стварним правима²⁵ нормирала материјалноправни институт „претходног и потоњег власништва“ (чл. 34), али и Овршним законом (чл. 273-279)²⁶ судско и нотаријално фидуцијарно обезбеђење.²⁷ Словенија је регулисала „фидуцијарни

¹⁶ Према пар. 223 Немачког грађанског законика (НГЗ) посредно је предвиђен фидуцијарни пренос потраживања.

¹⁷ Вид. чл. 717 Швајцарског грађанског законика (ШГЗ) и чл. 401 Швајцарског законика о облигацијама (ШЗО).

¹⁸ Ваг, Ф., *Sachenrecht*, 14 Aufl., München, 1987, стр. 579; Борковић, Д., Стојановић, Д., *Својина ради обезбеђења потраживања – фидуцијарна својина*, Правни живот, бр. 10/1998, стр. 381.

¹⁹ У Аустрији важи систем каузалне традиције код деривативног стицања својине (као и у српском праву, а за разлику од немачког). Аранђеловић, Д., *нав. чланак*, стр. 337-358.

²⁰ Jessel-Holst, С., *нав. чланак*, стр. 90.

²¹ Исто.

²² Mattei, U., *The European Codification Process: Cut and Paste*, Kluwer Law International, the Hague, 2003, стр. 162.

²³ Закон о фидуцијарном преносу својине, Сл. лист РЦГ, бр. 23/96. Рашовић, З., *Коментар Закона о фидуцијарном преносу права својине Црне Горе*, Подгорица, 1996.

²⁴ Закон о својинско-правним односима из 2009. (ЗСПО), Сл. лист РЦГ, бр. 19/09.

²⁵ Вид. чл. 34 ст. 5 и чл. 297 ст. 2 Закона о власништву и другим стварним правима Републике Хрватске (ЗВДСП), Народне новине РХ, бр. 91/96.

²⁶ Овршни закон Хрватске, Народне новине, бр. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22. У даљем тексту ОЗ РХ.

²⁷ Више о три модалитета фидуцијарног обезбеђења у хрватском праву у: Дика, М., *Фидуцијарно осигурање тражбине*, Информатор, бр. 4673/1998; Gavella, N., *О власништву пренесеном ради осигурања*, Информатор, бр. 5247/2004, стр. 473 и даље;

пренос власничког права“ 2002. године у Стварноправном законуку,²⁸ а Северна Македонија у Закону о извршном поступку,²⁹ а потом и у Закону о обезбеђењу потраживања (2007.).³⁰ На тај начин, ове земље у транзицији су чини се успешно, а садржински различито, одговориле на изазов реформе националних права реалног обезбеђења потраживања, а у циљу њихове афирмације у савременим дужничко-поверилачким односима. За разлику од поменутих држава, регулативе БиХ и Републике Србије овај институт у међувремену нису нормирале.

3. У наднационалном решењу (меком праву ЕУ). Фидуцијарни пренос својине је у Нацрту заједничког референтног оквира за европско приватно право (DCFR) нормиран, али не у глави IX, у којој су регулисана остала права реалног обезбеђења на покретним стварима, већ у глави X, која детаљно уређује фидуцију и то двојачко: а) углавном као тзв. „trust“- институт подељене својине, типичан за англоамеричко право, ком парира римски институт: *fiducia cum amico contracta*³¹; али и б) у сврху реалног обезбеђења потраживања, институт коме у римском праву одговара модалитет *fiducia cum creditore contracta*. Овом другом облику фидуције (а који је предмет разматрања у раду) и који има функцију англоамеричког „mortgage“-а, посвећена је само једна одредба ове главе DCFR-а и у њој се упућује на примарну примену одредаба о правима реалног обезбеђења на покретностима из главе IX DCFR-а,³² што је логично, јер је реч о функционално сродним институтима.³³

Шаркић, Н., Црњански, В., *Јавни бележник и фидуцијарно обезбеђење потраживања*, Зборник радова: Актуелна питања савременог законодавства, Београд, 2015, стр. 77-85.

²⁸ Чл. 201-209. Стварноправног законика Републике Словеније, Uradni list, бр. 87/02.

Повлакић, М., *Стварноправна средства осигурања на покретним стварима у земљама наследницама бивше СФРЈ*, Das Reform des Mobiliarsicherheitenrechts in Südosteuropa“, Das Budapest Symposium - Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, Bremen 2003, стр. 235; Juhart, M., *Prenos lastninske pravice v zavarovanje*, Pravnik, бр. 1-3/1995, стр. 43.

²⁹ Чл. 252 а -252 б Закона о изменама и допунама Закона о извршном поступку, Сл. весник, бр. 59/00.

³⁰ Закон о обезбеђењу потраживања, Сл. весник, бр. 87/07.

³¹ Детаљно о фидуцији у римском праву видети: Владетић, С., *Основи траста англосаксонског права*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, LVIII, 2011, стр. 113-126.

³² Book X, DCFR, Trusts, Chapter 1, Fundamental provisions, Section 1, Scope and relation to other rules: X. – 1:102: *Priority of the law of proprietary securities*: „In relation to trusts for security purposes, this Book is subject to the application of the rules in Book IX (Proprietary security in movable assets)“.

³³ Павићевић, А., *Појам фидуцијарног преноса својине као реалне гаранције*, Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права, Крагујевац, 2022, стр. 234.

3. Дејство фидуцијарног преноса својине

3.1. У упоредном праву

Дејство овог института може се посматрати у два смера: 1) *inter partes* – према контрагенту (уговорни однос поверавача и повереника); и са друге стране 2) у односу са трећим лицима, јер је реч о стварном праву обезбеђења потраживања, које је подврста стварних, шире – апсолутних права, чија је одлика дејство *erga omnes*, уз уобичајено право следовања и петиторну заштиту.

Упоредноправно посматрано, нарочито имајући у виду традиционалан немачки модел, фидуцијарни правни посао има привремено дејство које је обострано жељено, јер идеја преноса својине је њен условни повраћај дужнику.³⁴ У случају ненамирења дуга о доспелости поверилац од дужника може захтевати предају ствари (чији је фидуцијарни власник), а у циљу првенствене продаје и намирења потраживања. Ако је фидуцијар пре доспелости потраживања располагао својином на оптерећеној ствари повредио је фидуцијарно поверење, противно начелу савесности и поштења и добрим обичајима, те дужнику по том основу дугује надокнаду штете.³⁵ Ипак, то је само облигационоправни захтев фидуцијанта, док његов стварноправни захтев изостаје у случају да је поверилац-фидуцијар изиграо поверење свог саговорача и пренео својину на треће савесно лице.³⁶ Фидуцијар нема ствар у свом поседу, већ функцију публицитета овог права обезбеђења евентуално може имати упис у одређене јавне регистре (што је одлика новијих европских решења, не и немачког); а ако пак, упис изостане нема ни *публицитета*,³⁷ а тиме ни дејства *erga omnes*.³⁸ У стечају (начелно) овај институт има статус различног права (за фидуцијара), односно излучног права (за фидуцијанта), омогућавајући издвајање оптерећене ствари из имовинске масе власника и

³⁴ Лексикон грађанског права, (ур. О. Станковић), Београд, 1996, стр. 804-805.

³⁵ Салма, Ј., *Фидуцијарни правни посао и фидуцијарни пренос својине ради обезбеђења потраживања*, Правни живот, бр. 10/1998, стр. 389. Уп. Занимљиво је истаћи да хрватско решење прописује да је правно располагање предметом фидуције од стране фидуцијара трећем лицу – дозвољено, иако је противно уговорној забрани. Видети: чл. 275 ОЗ РХ.

³⁶ Стојановић, Д., *Преношење својине...*, стр. 619.

³⁷ Условљавање дејства задржавања својине уписом није свуда правило. Више о ситуацији у швајцарском и немачком праву видети: Lehmann, H., *Reform der Kreditsicherung an Fahrins und Forderungen*, Stuttgart, 1937, стр. 7 и даље. Уп. Tuor, P., Schnyder, B., Schmidt, J., *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, 11. Aufl., Zürich, 1995, стр. 747 и даље.

³⁸ Тако и: Ковачевић – Куштримовић, Р., Лазић, М., *нав. дело*, стр. 300.

гарантујући засебно, првенствено намирење,³⁹ односно виндикацију своје ствари.⁴⁰

3.2. У домаћем Нацрту

1. У току трајања фидуцијарног односа. У Нацрту се разлика у дејству овог института (право поверене обезбеђујуће својине и право очекиване обезбеђујуће својине) прави с обзиром на то да ли је реч о нерегистрованом или регистрованом модалитету фидуцијарне својине. У чл. 636 ст. 1 Нацрта је прецизирано да поверавачево (фидуцијантово) право нерегистроване очекиване својине делује према поверениковим повериоцима – ако је пре поверениковог стечаја или пре пленидбе ствари уписано у јавном регистру, односно ако су повериоци знали за то право. Дакле, услов за дејство према трећима је - или упис овог права, којим се гарантује публицитет и обезбеђује дејство *erga omnes*; или алтернативно – услов је савесност трећих (одговор на питање: да ли су трећа лица знала или могла према околностима знати за постојање терета на повереној ствари у виду фидуцијарног преноса својине).

Занимљиво је да је Нацртом решено и питање правне судбине права својине на новој ствари, која настане различитим видовима прираштаја покретних ствари (прерада, спајање и меша), дакле изменама првобитно поверене ствари. Први случај је да ако није другачије уговорено – поверениково право поверене обезбеђујуће својине наставља се на ствари која настане прерадом ствари која је остала код поверавача, спајањем или мешом.⁴¹ У обрнутој ситуацији, ако није другачије уговорено, поверавачево право очекиване својине наставља се на ствари која настане прерадом ствари поверене поверенику, спајањем, односно мешом.⁴² Дакле, у оба случаја реч је о диспозитивној законској одредби, која може бити дерогирана споразумом странака, у складу са аутономијом воље, а након спонтаног (неуговореног) фактичког располагања повереном ствари од стране лица у чијем се поседу налази ствар у фидуцијарној (подељеној) својини.

Коначно, ако се новонастала ствар врати поверавачу, због испуњења обавеза ради чијег обезбеђења је својина поверена, поверавач дугује поверенику износ увећане вредности, односно повереник дугује поверавачу износ до раније вредности ствари, ако је вредност ствари смањена. Ово решење је логично, због општег правила о забрани неоснованог обogaћења странака у облигационом односу. У следећем ставу⁴³ је затим прецизирано да (ако је тако

³⁹ Више о правима и обавезама фидуцијанта и фидуцијара у стечају сауговорача видети више код: Лазић, М., *нав. чланак*, стр. 85.

⁴⁰ Више о овоме у: Павићевић, А., *Појам фидуцијарног преноса својине...*, стр. 239-240.

⁴¹ Чл. 636 ст. 2 Нацрта.

⁴² Чл. 636. ст. 3 Нацрта.

⁴³ Чл. 636 ст. 4 Нацрта.

уговорено) када поверавач пренесе своје право очекиване својине уз накнаду, потраживање те накнаде прелази на повереника, а он дугује поверавачу онолико колико примљена накнада превазилази вредност поверениковог потраживања ради чијег обезбеђења му је својина поверена.

У ст. 5 и 6 истог члана поновљено је овлашћење сваког сауговорача (поверавача и повереника) да у току трајања фидуцијарног односа могу преносити подељену својину на повереној ствари на трећа лица (јер они и јесу њени титулари), а уколико то учине без сагласности друге стране у односу - право фидуцијанта /фидуцијара не престаје све до коначног испуњења уговореног потраживања (као главног права, у чијој је функцији ово акцесорно право)⁴⁴. Иако је реч о делу садржине фидуцијарне својине, у овом контексту Нацртом је потврђено дејство *erga omnes* овог права обезбеђења и право следовања његовог титулара, што је значајна предност у односу на немачко решење, у коме у оваквој ситуацији постоји само облигационоправни захтев уговорне стране чије је поверење изиграно.

2. *Претварање поверене обезбеђујуће својине у својину*. У случају да поверавач о доспелости потраживања своју обавезу не намири поверенику, поверениково право поверене обезбеђујуће својине „прераста у својину“ на повереној ствари, а *ако је тако уговорено*, повереник поверавачу дугује онолико колико вредност ствари надилази вредност ненамиреног дела његовог обезбеђеног потраживања.⁴⁵ Будући да је реч о диспозитивној законској одредби, ово правило значи легализовање (иницијално уговорене) *lex comissoriorum* у домаћем праву. Наиме, странке могу и не уговорити овај повраћај вишка новца, што значи да ће фидуцијар (повереник) овим редовно (а легално) бити обогашен - присвајањем ствари веће вредности од вредности њоме обезбеђеног потраживања. Ово је оно што се у доктрини⁴⁶ означава спорним, јер је у колизији са интересом поверавача, као економски слабије уговорне стране. За разлику од решења Нацрта, у појединим страним решењима, нпр. у закону Црне Горе је изричито забрањено иницијално уговарање комисорне клаузуле, у циљу заштите интереса дужника-фидуцијанта као инфериорније уговорне стране (али је дозвољено након протекта тзв. „упозоравајућег“ рока од 8 дана).⁴⁷

⁴⁴ Чл. 636 ст. 5 и ст. 6 Нацрта.

⁴⁵ Чл. 637 Нацрта.

⁴⁶ Вучковић, М., *Фидуцијарни пренос својине ради обезбеђења у савременом праву*, Тематски зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, Ниш, 2012, стр. 541.

⁴⁷ Чл. 358 ЗСПО. Рашовић, З., *Забрањене клаузуле код уговора о залози*, Закон о облигационим односима, 1978-1988, Књига о десетогодишњици, издање Часописа за правну теорију и праксу, Правни живот, I том, 1988, стр. 250-255. О забрани уговарања класичне комисорне клаузуле у немачком праву видети: Стојановић, Д., Павићевић, Б., *нав. дело*, стр. 230.

У циљу заштите интереса повереника, али и шире - правне сигурности трећих лица, Нацртом је предвиђено да - на захтев повереника, следи сачињавање и предаја писане изјаве поверавача о поверениковој обезбеђујућој својини на повереној ствари и о стварним правима трећих лица на њој,⁴⁸ што сматрамо корисним решењем.

4. Заштита фидуцијарног преноса својине

4.1. У упоредном праву

У циљу заштите интереса фидуцијанта, немачка судска пракса овом лицу гарантује стварноправну заштиту у односу на повериоце фидуцијара који спроводе мере извршења на његовој имовини. Фидуцијант дакле, може при стечају фидуцијара да излучи поверену ствар из стечајне масе, као њен економски власник.⁴⁹ Међутим, у традиционалном моделу фидуције, који оличава немачко решење,⁵⁰ ако фидуцијар прекорачи своја овлашћења, те противно циљу закљученог облигационог уговора о сврси осигурања, неовлашћено располаже фидуцијарно пренетом својином (што формалноправно може, иако економски не би смео због тзв. „*pactum fiduciae*“) – он је прекршио уговорну обавезу, те следи само облигационоправна санкција (накнада претрпљене штете фидуцијанту од стране фидуцијара), али не и стварноправна (петиторни захтев фидуцијанта). То значи да је фидуцијантово поверење изиграно и да је он престао бити власник фидуцијарно пренете својине, у корист трећег лица (савесног стицаоца), према ком он нема никакав захтев. Дакле, стварноправна заштита за фидуцијанта изостаје против сваког трећег лица код ког се поверена ствар нађе (за разлику од титулара заложног права, који има право да поднесе посебну петиторну тужбу - *vindicatio pignoris*). Ипак, постоји државинска заштита даваоца обезбеђења (фидуцијанта) како од одузимања, тако и од сметања, ако се ствар налазила у његовом непосредном поседу (јер је предаја фидуцијарне својине извршена фиктивно, у модалитету *constitutum possessorium*), али и посесорна заштита фидуцијара, као посредног држаоца, пре свега од трећих лица, али и од сауговорача.⁵¹ Уз судску, на располагању је свакако и вансудска заштита – државинска самопомоћ.

⁴⁸ Чл. 638 Нацрта.

⁴⁹ Рашовић, З., *Фидуцијарни правни послови и фидуцијарна својина*, Подгорица, 1997, стр. 21.

⁵⁰ Видети: пар. 137 и пар. 986 ст. 2 НГЗ.

⁵¹ Видети: пар. 986 ст. 2 НГЗ. Детаљније о томе: Стојановић, Д., Павићевић, Б., *Право обезбеђења кредита*, Београд, 1997, стр. 226.

4.2. У домаћем Нацрту

У предлогу домаћег Нацрта заштита поверене обезбеђујуће, односно очекиване својине нормирана је у одељку 8, тако што су повереник и поверавач овлашћени да захтевају предају поверене ствари онеме од њих ко има право на физичку државину од сваког лица код ког се та ствар неовлашћено налази.⁵² Прецизирано је да се у овом случају може тужбом захтевати да се до правноснажног окончања поступка, ствар преда на чување у судски депозит или лицу које одреди суд (тзв. секвестар).⁵³ Коначно, Нацрт предвиђа да се на заштиту права обезбеђујуће, односно очекиване својине, сходно примењују одредбе о заштити својине (чији је она модалитет), односно државине, преваходно непосредне – коју према Нацрту може имати повереник или поверавач, у зависности од модалитета засноване фидуције (нерегистровани/регистровани). То значи да је овом институту у предложеном решењу призната двострука заштита – петиторна (стварноправна), услед постојања права следовања и државинска (посесорна), која може бити судска и вансудска (самопомоћ), што сматрамо адекватним, заштитним одредбама у циљу ојачања правног положаја оба инволвирана лица - фидуцијанта и фидуцијара. Истовремено, ово оличава својеврсно деформисање у смеру појачавања дејства, односно еволуцију традиционалног института фидуције, који познаје немачко право.

5. Престанак фидуцијарно пренете својине

5.1. У Упоредном праву

У литератури се уобичајено сви потенцијални начини престанка фидуцијарне својине, као реалне гаранције у упоредном праву, деле на две групе и то: 1) престанак фидуције (као тзв. „квазиакцесорног“ права⁵⁴) услед престанка потраживања, као главног, обезбеђеног права; и 2) престанак фидуције независно од постојања потраживања (због чијег је обезбеђења ова реална гаранција и конституисана).

⁵² Чл. 652 ст. 1 Нацрта.

⁵³ Чл. 652 ст. 2 Нацрта.

⁵⁴ О квазиакцесорности/неакцесорности фидуцијарног преноса својине као реалне гаранције видети више у: Хаџимановић, Н., *Критички прилог 1 о питању могућности некаузалног и неакцесорног уређења права обезбеђења – истовремено испитивање пожељности феномена фидуције у Југоисточној Европи*, Нова Правна Ревивија, Часопис за домаће, њемачко и европско право, бр. 2/2012, стр. 32 и даље.

5.2. У домаћем Нацрту

У одељку 7. Нацрта који нормира начине престанка фидуције се не следи претходно наведена доктринарна подела (коришћена и за заложно право, као најсроднији институт), што одаје утисак недовољне прегледности и недовршености овог решења.

1. *Први начин престанка* овог права обезбеђења према Нацрту је престанком потраживања и одрицањем од овог права обезбеђења.⁵⁵ Притом, помало је необично решење да се под истим насловом обухватају два различита начина престанка (један зависан од потраживања - акцесоран, а други независан од потраживања, самосталан). Чини се да би логичније решење било да се творац Нацрта придржавао претходно поменуте доктринарне поделе, а поготово да их није нормирао на истом месту, у оквиру исте одредбе. Први начин престанка – престанком потраживања подразумева престанак главног (обезбеђеног) права, док одрицањем од права обезбеђујуће својине означава другачији начин престанка – споредног, а не главног права (потраживање опстаје, али надаље као необезбеђено).

Наиме, престанком главног, обезбеђеног права отпада разлог даљег постојања фидуцијарно пренете својине, која иако је (начелно) неакцесорног карактера, ипак функционално (суштински) представља акцесоријум, додатак потраживања. Притом, ако нема уписа овог права (када је нерегистровани модалитет у питању) обезбеђујућа својина гаси се *ipso iure* са престанком потраживања, као главног, фидуцијарно обезбеђеног права, односно одрицањем титулара од овог права, уз повраћај поверене покретне ствари поверавачу.⁵⁶ У варијанти да је нерегистрована фидуцијарна својина ипак била уписана у јавном регистру (по жељи сауговорача), поверавач у моменту испуњења обезбеђене обавезе, односно одрицања од права поверене обезбеђујуће својине, на основу самог закона (*ex lege*) стиче овлашћење да поверену ствар узме у државину. Ово је предвиђено под условима за дозвољену самопомоћ, односно уз право поверавача на државинску заштиту према поверенику (који тада губи право на државину поверене ствари).⁵⁷ Ово је последица чињенице да није реч о регистрованом модалитету фидуције који настаје/престаје - уписом/исписом из регистра, већ улога регистрације овде представља искључиво средство публицитета овог права обезбеђења (насталог предајом ствари на основу пуноважног закљученог уговора).

Са друге стране, ако је реч о регистрованој повереној обезбеђујућој својини, односно очекиваној обезбеђујућој својини онда је уз престанак обезбеђеног потраживања (титулус), неопходан и модус престанка (као и за

⁵⁵ Чл. 648 Нацрта.

⁵⁶ Чл. 648 ст. 1 Нацрта.

⁵⁷ Чл. 648 ст. 2 Нацрта.

стицање)⁵⁸, а то је формални испис (брисање из јавног регистра). Упис брисања у јавном регистру следи на захтев повереника, дужника или поверавача, када то није исто лице (дакле, било ког од ових правно заинтересованих лица).⁵⁹ Међутим, поново се необичном чини формулација Нацрта – као да су престанак регистрованог модалитета услед престанка потраживања и одрицањем повереника од фидуцијарне својине, сродни начини престанка, те су зато нормирани тик један уз други, у оквиру исте одредбе. Ово решење нам се не чини оправданим, те би га требало изменити.

Оно што је значајно, а наглашено је Нацртом, јесте правна последица престанка поверене обезбеђујуће својине – а то је њено прерастање у својину.⁶⁰ Дотад, функционално, садржински и временски ограничена својина, прераста у „пуну, праву“ својину, као последица њене рекадентности (еластичности). Тиме својина која је дотад вршила функцију реалног обезбеђења, те у том циљу била привремено поверена другоме (повериоцу) и била „подељена“ између два титулара – правног и економског власника ствари, сада у пуном обима бива повратно пренета фидуцијанту, који у њој поновно конзумира сва својинска (правно-економска) овлашћења. Раскидни услов је остварен – фидуцијарна својина егзистира до намирења главног права, потраживања, а пошто је услов остварен, пуна својина се враћа преносиоцу у пуном обиму.

Чланом 649 Нацрта је предвиђено и сачињавање и предаја поверавачу писане потврде престанка обезбеђујуће својине, као неспорни писани доказ гашења овог права реалног обезбеђења, а у интересу поверавача. Тако, по намирењу потраживања, повереник је дужан да поверавачу (на његов захтев, не и без њега) да писану изјаву о престанку права обезбеђујуће својине на повереној ствари, а уколико одбије да је сачини и преда, суд ће на поверавачев захтев донети одлуку која замењује ту изјаву. Ово решење сматрамо корисним доказним средством у случају евентуалног спора међу странкама.

2. *Губитак државине, односно упис престанка права.* Као други начин престанка обезбеђујуће својине Нацртом је предвиђен трајни губитак државине повереника – у нерегистрованом модалитету фидуцијарне својине, јер је реч о класичном државинском средству обезбеђења потраживања, које подразумева постојање поседа (попут залогопримчеве државине код ручне залог). Такође, ова реална гаранција престаје и губитком захтева за повраћај поверене ствари (истеком законских рокова за државинску заштиту), а логично – поново настаје

⁵⁸ За разлику од решења Црне Горе, које се у доктрини оправдано критикује, творац Нацрта се придржавао домаће правне традиције, по којој је формални испис (као и упис, приликом стицања фидуције) модус аквиренди – законити начин престанка ове реалне гаранције у ужем смислу (када је реч о регистрованом модалитету). Видети више о недостацима црногорског решења у: Повлакић, М., *нав. дело*, стр. 234-235.

⁵⁹ Чл. 648 ст. 3 Нацрта.

⁶⁰ Чл. 648 ст. 4 Нацрта.

повраћајем државине повереника.⁶¹ Уз то, предвиђено је и да се престанак уписане нерегистроване обезбеђујуће својине уписује у јавном регистру,⁶² опет у функцији публицитета, тј. обавештења трећих лица о гашењу терета на претходно повереној ствари.

3. *Пренос својине, односно пропаст поверене ствари.* У трећем поднаслову ове целине Нацртом су обухваћена два различита начина престанка и то: - преносом својине (правним располагањем), а на основу уговореног овлашћења; и - пропашћу поверене ствари као објекта обезбеђења. Ипак, ако се уместо те ствари да нека друга ствар или новац, као накнада за њу – фидуцијарна својина не престаје, већ опстаје у неизмењеном облику.⁶³ Нацртом је даље прецизирано да уколико се уместо поверене ствари или у накнаду за њу добије износ новца, поверенику се предаје износ потребан у циљу намирења, и то пре доспелости његовог новчаног потраживања, док се остатак предаје поверавачу (како не би дошло до неоснованог обогаћења повереника). У варијанти неновчаног карактера обезбеђеног потраживања примењују се одредбе о залагању новца.⁶⁴ Овакво решење је оправдано, јер је реч о тзв. законској реалној суброгацији – замене једног објекта обезбеђења другим, у циљу опстанка реалне гаранције и очувања интереса титулара права.

4. *Критичка оцена.* Оно што можемо означити недостатком решења Нацрта у овом сегменту регулативе је ненавођење осталих, а свакако могућих начина престанка фидуцијарне својине. Пре свега, када је реч о везаним начинима престанка (услед престанка потраживања, као главног права), исплата дуга није једини начин престанка облигације, иако у пракси јесте најчешћи. Наиме, то може бити и било којим другим начином који предвиђа ЗОО, као што су: компензација, пренов, отпуштање дуга, конфузија, смрћу лица, ако је реч о обавезама *intuitu personae*, итд. Осим тога, фидуција може престати и другим начинима – и то независно од престанка обезбеђеног потраживања (а не само одрицањем фидуцијара од овог права обезбеђења и пропашћу ствари), а што је у овом одељку Нацрта могло бити прописано. Ти остали могући начини престанка фидуцијарне својине су још и: дереликција (тзв. право абандона) на фидуцијарно повереној ствари од стране њеног економског власника (дужника); и консолидација (сједињење личности фидуцијанта и фидуцијара у једном лицу, као последица универзалне или сингуларне сукцесије).

Са друге стране, корисном сматрамо одредбу Нацрта којом се решава евентуална дилема о врсти права обезбеђења која је заснована, за шта Нацрт у одељку 9 предвиђа да се у случају постојања сумње о реалној гаранцији која је заснована у конкретном случају сматра да је на предатој ствари заснована,

⁶¹ Чл. 650 ст. 1 Нацрта.

⁶² Чл. 650 ст. 2 Нацрта.

⁶³ Чл. 651 ст. 1 и 2 Нацрта.

⁶⁴ Чл. 651 ст. 3.

следећим редом: 1) залога (државинска или бездржавинска, у зависности од модалитета), односно 2) задржана и очекивана својина (*pactum reservati dominii*), дакле, не поверена обезбеђујућа својина и очекивана обезбеђујућа својина⁶⁵. Ова одредба је својеврсна потврда атипичности ове реалне гаранције, која очигледно представља изузетак од правила - а то је ипак заснивање традиционалног заложног права.

Коначно, у одељку 10 Нацртом је предвиђена сходна примена претходно анализираних одредби и на остале облике фидуције, што значи да иако је овде нормирана она најчешћа функција фидуцијарног преноса својине у пракси – у сврху обезбеђења, функције фидуције могу бити и другачије. Тако, чл. 654 Нацрта прописано је да се одредбе о повереној обезбеђујућој својини сходно примењују и на право својине поверено ради управљања, обављања правног посла, вођења парнице или у друге законом дозвољене сврхе, што се поклапа са њеним домаћајем и у упоредном праву. Овим се апострофира (набрајањем које није лимитативног карактера) да се сврха фидуције не исцрпљује улогом реалне гаранције, већ да има потенцијално знатно шири домаћај, што је све додатно оправдање за њено институционализовање.

6. Закључак

Фидуцијарни пренос својине представља занимљиво право реалног обезбеђења потраживања, које је настало још у римском праву, али је због својих различитих функција „васкрсло“ у 21. веку, а нарочито у сфери пласирања и обезбеђења кредита, као најчешћих банкарских услуга. Његово интензивно формално увођење у поједина нова европска законодавства (нарочито у земљама у транзицији) у складу је са потребама праксе за што ефикаснијим и бржим поступком намирања потраживања (у односу на процедуру реализације заложног права), а истовремено - у складу са слободом уговарања, аутономијом воље и диспозицијом странака. Иако може вршити различите сврхе, функција реалне гаранције у пракси је најчешћа, а физиономија института је аутентична, јер настаје неуобичајеним делењем својинских овлашћења између фидуцијанта и фидуцијара, тј. „цепањем“ својине на два титулара (што је несвојствено европско-континенталном концепту својине).

У упоредном праву, основна предност фидуције у дужничко-поверилачким односима јесте њена способност прикривања дуга, а недостатак - прикривање бонитета дужника.⁶⁶ Ова обележја је чине врло популарном у модерној европској пословној пракси, а разлог су и њеног све учесталијег нормирања, нарочито у регулативама у нашем суседству, са којима РС дели заједничку правну традицију. Потреба за правном сигурношћу и заштитом

⁶⁵ Чл. 653 Нацрта.

⁶⁶ Павићевић, А., *Право ретенције...*, стр. 385.

правног положаја оба сауговорача, по нашој оцени, оправдава њено озакоњење, јер ризик изигравања поверења носе оба сауговорача. Основна идеја њеног законског нормирања је да се спречи сценарио у коме би даваоци кредита, а у пракси су то најчешће банке, наметали претешке услове примаоцима кредита при коришћењу ове атипичне реалне гаранције, која свакако већ функционише у пракси.⁶⁷

Стога, сматрамо неадекватним избор творца Преднацрта грађанског законика Србије да не уврсти фидуцију у планирана права реалног обезбеђења *de lege ferenda*, а оправданим решење Нацрта законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011., којим се по први пут предлаже њено увођење у будуће српско грађанско право. Предлог за увођење тзв. „права поверене обезбеђујуће својине и очекиване обезбеђујуће својине“, сматрамо савременим решењем, које прати потребе домаће привредне и цивилне праксе. Решење Нацрта можемо у начелу оценити као иновативно и разрађено, што је нарочито значајно за законодавство које никада раније није познавало такав институт.

Сегменти разматрани у раду - дејство, заштита и престанак фидуцијарног преноса својине у Нацрту су, по нашој оцени, адекватно нормирани, релативно усклађени са упоредноправним решењима, али и концептуално шири⁶⁸ - са основном идејом творца да искористи предности оба модалитета фидуције која познаје упоредно право и то: нерегистровани (по узору на немачки модел) и регистровани модалитет (заступљен у новијим решењима, попут оних из нашег окружења). Дејство овог института (*inter partes u erga omnes*) у Нацрту варира у зависности од тога да ли је реч о нерегистрованом модалитету (државинско обезбеђење), који настаје искључиво на покретним стварима; или регистрованом (бездржавинско обезбеђење), који може настати и на непокретностима. Дејство је Нацртом прецизирано како између сауговорача, као и према трећим лицима, и то како у фази трајања фидуцијарног односа, тако и начин претварања фидуцијарне својине у праву својину. Када је реч о заштити ове реалне гаранције, Нацртом је предвиђена свеобухватна петиторна и посесорна заштита, што институт чини функционалнијим и правно сигурнијим за странке. Ипак, када је реч о престанку овог института, као мањкавост препознајемо непотпуност регулативе, која би могла бити прецизнија и доследнија.

Коначно, сматрамо да би увођење овог института било корак даље у смеру уједначавања српског националног грађанског права са тзв. „меким“ приватним правом ЕУ. Предложена структура института фидуцијарног преноса својине из домаћег Нацрта је у складу са решењем ДЦФР-а, које је

⁶⁷ Тако и: Лазих, М., *Права реалног обезбеђења*, Ниш, 2009, стр. 100.

⁶⁸ О необичности оваквог решења посматрано из угла немачког правника видети мишљење др Ulrich-a Drobniг-a: *Ка новом стварном праву Србије...*, стр. 167-169.

значајан показатељ даљег смера развоја европских реалних права обезбеђења потраживања, а међу којима значајно место очигледно заузима и фидуција.

*Aleksandra Pavićević, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

EFFECT, PROTECTION AND TERMINATION OF FIDUCIARY TRANSFER OF PROPERTY ACCORDING TO THE DRAFT CODE ON PROPERTY AND OTHER REAL RIGHTS OF SERBIA

Summary

The subject of the paper is the consideration of certain segments of the physiognomy of the institute of fiduciary property as an atypical real guarantee, which is not institutionalized in positive Serbian law (nor has it ever been), but which has long been known by European economic practice, as well as numerous newer legislations, especially those in our close environment. The introduction of this institute was proposed by the Draft Code of Property and Other Real Rights of Serbia from 2011, which is one of the two drafts of Serbian civil law de lege ferenda (along with the Draft Civil Code of Serbia, which does not regulate this institute). Considering the importance of the reform of the domestic law of real security of claims, as well as the harmonization of domestic law with EU regulations, the author critically analyzes and evaluates the solution of the Draft from 2011, through consideration of the following issues: effect, protection and termination of the institute, titled as: law entrusted security properties and right expected security properties. The author evaluates the regulations of the Draft as expedient, developed and precise, and the institute as useful in many ways for future Serbian civil law. It is a right that would additionally affirm the market of services, especially banking services, in a way functionally similar to the lien, but different and distinctive enough, so that fiduciary property would have a formally legally recognized special place in the expanded numerus clausus of Serbian real rights in the future.

Key words: *security rights in rem; effect, protection and termination of fiduciary transfer of property; the right of entrusted security property and the right of expected security property.*

Литература

- Аранђеловић, Д., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, XVI, бр. 5-6/1926.
- Баур, Ф., *Sachenrecht*, 14 Aufl., München, 1987.
- Бокшан, Б., *Фидуцијарни послови и залога*, Судска пракса привредних судова (тематско издање), Београд, билтен бр. 3/1996.
- Борковић, Д., Стојановић, Д., *Својина ради обезбеђења потраживања – фидуцијарна својина*, Правни живот, бр. 10/1998.
- Велимировић, М., *Уговор о фидуцијарном обезбеђењу тражбине*, Правни живот, бр. 11/1998.
- Владетић, С., *Основи траста англосаксонског права*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, LVIII, 2011.
- Vgenčur, R., *Fiducijarni prenos vlasničkog prava u osiguranje na pokretnim stvarima u novom slovenačkom pravu*, у: Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен, 2003.
- Вучковић, М., *Фидуцијарни пренос својине ради обезбеђења у савременом праву*, Тематски зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, Ниш, 2012.
- Gavella, N., *О власништву пренесеном ради осигурања*, Информатор, бр. 5247/2004.
- Gavella N. и др., *Стварно право*, Загреб, 1998.
- Гамс, А., *Неуто о фидуцијарним правним пословима*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/1960.
- Дика, М., *Фидуцијарно осигурање тражбине*, Информатор, бр. 4673/1998.
- Ђорђевић, А., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, XVI, бр. 5-6/1926.
- Ђурђић, Т., *Фидуцијарни пренос права својине*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011.
- Ђуровић, Љ., *Уговор о фидуцијарном преносу својине*, Правни живот, бр. 10/1998.
- Juhart, M., *Prenos lastninske pravice v zavarovanje*, Pravnik, Ljubljana, бр. 1-3/1995.
- Ка новом стварном праву Србије, Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије*, Београд, 2007.
- Ковачевић Куштримовић, Р., Лазић, М., *Стварно право*, Ниш, 2009.
- Jessel-Holst, C., *Reform des Mobiliarsicherheitsrechts in Südosteuropa*, Das Budapester Symposium - Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, Bremen, 2003.
- Лазић, М., *Реформа заложног права у Републици Србији*, Европски правник, бр. 2/2007.
- Лазић, М., *Права реалног обезбеђења*, Ниш, 2009.
- Лазић, М., Пљанојевић, Н., *Својина и фидуцијарна својина у новом стварном праву Црне Горе*, Правни живот, бр. 10/2011.
- Лексикон грађанског права*, (ур. О. Станковић), Београд, 1996.
- Lehmann, H., *Reform der Kreditsicherung an Fahrins und Forderungen*, Stuttgart, 1937.
- Mattei, U., *The European Codification Process: Cut and Paste*, Kluwer Law International, the Hague, 2003.
- Медић, Д., *Фидуцијарни пренос својине*, Годишњак Факултета правних наука, бр. 9/2019.

- Павићевић, А., *Право ретенције*, докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2016.
- Павићевић, А., *Фидуцијарни пренос својине као право реалног обезбеђења потраживања*, *Гласник права*, год. XI, бр. 2/2020.
- Павићевић, А., *Појам фидуцијарног преноса својине као реалне гаранције*, Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права, Крагујевац, 2022.
- Петровић, З., *Фидуцијарни пренос права власништва у пракси судова Републике Србије*, у: Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен 2003.
- Повлакић, М., *Стварноправна средства осигурања на покретним стварима у земљама наследницама бивше СФРЈ*, *Das Reform des Mobiliarsicherheitenrechts in Südosteuropa*“, *Das Budapester Symposium - Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas*, Bremen 2003.
- Рашовић, З., *Коментар Закона о фидуцијарном преносу права својине Црне Горе*, Подгорица, 1996.
- Рашовић, З., *Забрањене клаузуле код уговора о залози*, Закон о облигационим односима, 1978-1988, Књига о десетогодишњици, издање Часописа за правну теорију и праксу, Правни живот, I том, 1988.
- Рашовић, З., *Фидуцијарни правни послови и фидуцијарна својина*, Подгорица 1997.
- Салма, Ј., *Фидуцијарни правни посао и фидуцијарни пренос својине ради обезбеђења потраживања*, *Правни живот*, бр. 10/1998.
- Спаић, В., *Основи грађанског права*, Општи дио, Сарајево, 1961.
- Стојановић, Д., *Увод у грађанско право*, Београд, 2000.
- Стојановић, Д., *Преношење својине у циљу обезбеђења кредита*, *Правни живот*, бр. 5-6/1993.
- Стојановић, Д., Павићевић, Б., *Право обезбеђења кредита*, Београд, 1997.
- Тешић, Н., *Фидуцијарни пренос својине као средство обезбеђења потраживања*, *Правни живот*, бр. 10/2002.
- Tuor, P., Schnyder, V., Schmidt, J., *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, 11. Aufl., Zürich, 1995.
- Хацимановић, Н., *Критички прилог I о питању могућности некаузалног и неакцесорног уређења права обезбеђења – истовремено испитивање пожељности феномена фидуције у Југоисточној Европи*, *Нова Правна Ревивија*, Часопис за домаће, њемачко и европско право, бр. 2/2012.
- Шаркић, Н., Црњански, В., *Јавни бележник и фидуцијарно обезбеђење потраживања*, Зборник радова: Актуелна питања савременог законодавства, Београд, 2015.
- Шмацељ, Ж., *Фидуцијарни уговори (уговори повјерења) у имовинском праву (fides)*, *Наша законитост*, бр. 2-3/1969.
- Draft Common Frame of Reference из 2008. (DCFR), Нацрт заједничког референтног оквира за европско приватно право, http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.
- Закон о облигационим односима Републике Србије, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989; Сл. лист СРЈ, бр. 31/1993; Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003.
- Закон о основама својинско-правних односа Републике Србије (Сл. лист СФРЈ, бр. 6/1980, 36/1990; Сл. лист СРЈ, бр. 29/1996; Сл. гласник РС, бр. 115/2005 – други закон).

Александра Павићевић, Дејство, заштита и престанак фидуцијарног преноса својине према Нацрту законика о својини и ... (стр. 59-78)

Закон о својинско-правним односима из 2009. (ЗСПО), Сл. лист ЦГ, бр. 19/09.

Закон о власништву и другим стварним правима Републике Хрватске (ЗВДСП), Народне новине РХ, бр. 91/96.

Закон о изменама и допунама Закона о извршном поступку, Сл. весник, бр. 59/00.

Закон о обезбеђењу потраживања, *Службен весник* бр. 87/07.

Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011 интернет адреса: <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>.

Немачки грађански законик (НГЗ) из 1896. (*Bürgerliches Gesetzbuch - BGB*).

Овршни закон Хрватске (ОЗ), Народне новине, бр. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22.

Преднацрт грађанског законика Србије, доступан на интернет адреси: <http://www.propisi.com/prednactr-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html>.

Стварноправни законик Републике Словеније, *Uradni list*, бр. 87/02.

Швајцарски грађански законик (ШГЗ) из 1907. (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*)

Швајцарски законик о облигацијама (ШЗО) из 1911. (*Schweizerisches Obligationenrecht*)